

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

**ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ
ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ**

Кафедра психології діяльності в особливих умовах

Мохнар Л.І.

Геронтопсихологія

Методичні вказівки до виконання контрольної роботи
для слухачів заочної форми навчання за першим
(бакалаврським) рівнем вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»

Черкаси – 2023

УДК 378.1:374

ББК 88.4я73

М 70

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології діяльності в особливих умовах Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України (протокол № 2 від 30.08.2023).

Мохнар Л.І.

Геронтопсихологія: [методичні вказівки до виконання контрольної роботи для слухачів заочної форми навчання за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, спеціальності 053 «Психологія»] / Л.І.Мохнар – Черкаси : ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2023. – 13 с.

У методичних вказівках викладені навчально-методичні матеріали, необхідні для самостійного виконання контрольної роботи з дисципліни «Геронтопсихологія» слухачами заочної форми навчання, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 053 «Психологія».

УДК 378.1:374

ББК 88.4я73

М 70

© Мохнар Л.І.

© Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля НУЦЗ України, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧА.....	4
ФОРМИ І МЕТОДИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ... 5	5
ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ СЛУХАЧІВ.....	5
ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ТА ВИБОРУ ВАРІАНТУ.....	6
ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ..	8
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	10
ДОДАТКИ.....	12

ВСТУП

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Геронтопсихологія» адресовано слухачам заочної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 053 «Психологія».

Представлений посібник складається з п'яти розділів, списку рекомендованої літератури та додатків. У посібнику викладено матеріали, необхідні для самостійного виконання контрольної роботи з дисципліни «Геронтопсихологія», подано інформацію щодо організаційно-методичного забезпечення самостійної роботи слухача, форм і методів поточного та підсумкового контролю, оцінювання результатів засвоєння знань слухачів, вимоги до оформлення контрольної роботи та вибору варіанту, теоретичні питання для виконання контрольної роботи. У необхідному об'ємі вказано базу та допоміжну літературу.

Завдання, що становлять зміст контрольної роботи слухача, охоплюють усю теоретичну структуру курсу дисципліни, і сформульовані так, що повною мірою дають змогу перевірити, як слухачі засвоїли знання щодо особливостей розвитку особистості в похилому віці.

Кожен варіант контрольної роботи містить два питання. Усі варіанти рівнозначні за своєю складністю і потребують застосування широкого діапазону знань, спрямовані не на просте відтворення окремих аспектів тієї чи іншої проблеми, а вимагають активізації творчої мисленевої діяльності слухачів.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧА

Самостійна робота слухача, відповідно до Державних стандартів освіти, повинна становити не менш як 50% часу, передбаченого для виконання основної освітньої програми з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти і науки України щодо кількості годин аудиторних занять на тиждень.

Головною метою самостійної роботи слухача є формування його пізнавальної активності, засвоєння ним основних умінь та навичок роботи з навчальними матеріалами, поглиблення та розширення вже набутих знань, підвищення рівня організованості.

Основними завданнями самостійної роботи слухача є засвоєння в повному обсязі основної освітньої програми та послідовне вироблення навичок ефективної самостійної професійної (практичної й науково-

теоретичної) діяльності на рівні встановлених стандартів.

Зміст самостійної роботи слухача визначається навчальною програмою вивчення дисципліни, завданнями та рекомендаціями викладача.

Обсяги самостійної роботи окремого слухача можуть значно виходити за межі навчальної програми, якщо це зацікавило його і у нього виникло бажання (потреба) у поглибленні та розширенні знань з даної навчальної дисципліни.

Самостійна робота слухачів охоплює: підготовку до аудиторних занять; виконання завдань з навчальної дисципліни протягом семестру; самостійну роботу; підготовку до всіх видів контрольних випробувань тощо.

Самостійному вивченню слухачами курсу чи окремих його тем передують оглядові лекції, на яких розглядаються завдання та послідовність вивчення курсу, найбільш важливі та проблематичні аспекти дисципліни, особливості їхнього вирішення у сучасних умовах глобалізації освітньої діяльності.

ФОРМИ І МЕТОДИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Під час проведення семінарських занять перевіряється засвоєння матеріалу, викладеного в лекції та індивідуальна робота слухачів під час самопідготовки. До контрольних заходів входять поточний і підсумковий контроль.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості слухача до виконання конкретної роботи. Форма проведення поточного контролю під час навчальних занять і система оцінювання рівня знань визначаються кафедрою.

Підсумковий контроль проводиться з метою перевірки рівня засвоєння слухачами тем, передбачених програмою дисципліни «Геронтопсихологія».

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЗАСВОЄННЯ ЗНАНЬ СЛУХАЧІВ

Оцінювання результатів засвоєння знань слухачів здійснюється у такий спосіб і за такими критеріями: усне опитування; результати самостійної роботи (контрольна робота); результати заліку.

Шкала оцінювання знань наведена в таблиці 1.

Таблиця 1.

Шкала оцінювання знань: національна та ECTS

100-бальна шкала	Шкала ЄКТС	4-бальна шкала
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ ТА ВИБОРУ ВАРІАНТУ

Контрольна робота є самостійним видом роботи слухача, передбаченим навчальним планом вивчення курсу «Геронтопсихологія».

Контрольну роботу оформляють на аркушах формату А4 (210 × 297мм), виконують машинним (за допомогою комп'ютерної техніки) способом на одному боці аркуша білого паперу.

При машинному виконанні контрольну роботу друкують через півтора інтервали, з розрахунку не більш 30 рядків на сторінці за умов рівномірного її заповнення та висотою літер і цифр не менш, ніж 1,8 мм. (кегель 14).

Текст слід друкувати, витримуючи параметри сторінок: верхній, нижній береги – 20 мм, лівий – 30 мм, правий – 15 мм. Під час виконання роботи необхідно дотримуватися рівномірної щільності, контрастності й чіткості тексту.

Помилки, описки та графічні неточності допускається виправляти підчищенням або зафарбуванням білою фарбою і нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого зображення машинописним способом або від руки. Виправлене повинно бути такого ж кольору, як і основний текст.

Перед виконанням контрольної роботи необхідно ознайомитись з методичними вказівками, питаннями, передивитися записи, зроблені на лекціях.

На обкладинці необхідно вказати назву навчального закладу, факультету, предмету, що вивчається, шифр залікової книжки, прізвище, ім'я та по батькові слухача (Додаток А).

Під час виконання роботи необхідно спочатку записати питання, а потім дати на нього відповідь. Відповіді повинні бути конкретними, написані державною мовою, акуратно оформлені.

У тексті контрольної роботи обов'язкове посилання на літературні джерела, перелік яких наводиться у списку використаної літератури. У

список літератури вносяться праці, з яких запозичуються цитати, думки, статистичні дані, на які робиться посилання.

Бібліографічні посилання – це сукупність відомостей про літературне джерело, що використовується в тексті контрольної роботи. Джерела в списку літератури потрібно розташовувати згідно порядку посилань в тексті роботи чи алфавітному порядку. Посилання в тексті на джерела слід зазначати у квадратних дужках, порядковий номер джерела визначається згідно із списком літератури.

У кінці роботи необхідно вказати перелік використаної літератури, поставити дату і підпис. Виконана робота подається в відділ заочного навчання чи прикріплюється в гул клас відповідної дисципліни на перевірку в строк, який вказаний у графіку виконання контрольних робіт.

Оцінюється робота з урахуванням глибини викладення матеріалу, самостійності виконання та вміння використовувати теоретичні знання на практиці.

Рівень знань слухачів дисципліни за підсумками виконання контрольних робіт оцінюється з огляду на наступні критерії:

1. Повнота та правильність виконання завдання – основний критерій.
2. Здатність слухача диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання.

Контрольна робота з дисципліни «Геронтопсихологія» складається з двох теоретичних питань.

Обов'язковими вимогами до теоретичних завдань є: повна відповідь на питання; посилання на літературні джерела та їхній список.

Контрольна робота оцінюється: «зарахована», «не зарахована». У разі незарахування контрольної роботи вказуються причини цього. Контрольна робота може бути незарахована у випадках:

- виконано не той варіант контрольної роботи;
- теоретичне завдання виконане з порушенням вимог до нього, в т.ч. стосовно обсягу;
- не виконано або не вірно виконано одне із завдань.

Отримавши незараховану контрольну роботу, слухач зобов'язаний уважно ознайомитися із зауваженнями і внести в роботу відповідні зміни та доповнення, усунути вказані недоліки. На обкладинці допрацьованої роботи необхідно вказати «Повторно» і направити її у відділення заочного навчання.

Слухачі, які несвоєчасно направили контрольну роботу без поважних причин, на екзаменаційну сесію не викликаються.

Вибір варіанту

Варіант контрольної роботи визначається за двома останніми цифрами залікової книжки слухача, у відповідності з таблицею 2. Наприклад, номер залікової книжки 10045. Отже, варіант контрольної роботи – 45. За таблицею 2 визначаємо номери питань вказаного варіанту – 9, 19.

Таблиця 2

Таблиця вибору завдань

		Остання цифра шифру залікової книжки									
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Передостання цифра шифру залікової книжки	0	1, 50	2, 49	3, 48	4, 47	5, 46	6, 45	7, 44	8, 43	9, 42	10, 41
	1	10, 40	1, 39	2, 38	3, 37	4, 36	5, 35	6, 34	7, 33	8, 32	9, 31
	2	2, 30	3, 29	4, 28	5, 27	6, 26	7, 25	8, 24	9, 23	10, 22	1, 21
	3	3, 20	4, 19	5, 18	6, 17	7, 16	8, 15	9, 22	10, 13	1, 25	2, 11
	4	4, 23	5, 34	6, 39	7, 28	8, 49	9, 19	10, 14	1, 31	2, 12	3, 47
	5	5, 33	6, 17	7, 26	8, 14	9, 15	10, 27	1, 41	2, 43	3, 19	4, 15
	6	6, 11	7, 12	8, 13	9, 16	10, 31	1, 16	2, 17	3, 18	4, 30	5, 20
	7	7, 21	8, 22	9, 23	10, 24	1, 25	2, 26	3, 27	4, 45	5, 29	6, 30
	8	8, 31	9, 32	10, 33	1, 34	2, 35	3, 36	4, 37	5, 38	6, 39	7, 40
	9	9, 41	10, 42	1, 43	2, 44	3, 45	4, 46	5, 47	6, 48	7, 49	8, 50

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

1. Поняття про геронтологію. Коротка історія її розвитку. Зв'язок між геронтологією й геронтопсихологією.
2. Об'єкт та предмет геронтопсихології.
3. Соціальні установки та стереотипи стосовно людей похилого віку.
4. Проблема самогубства та евтаназії в старечому віці.
5. Поняття ейджизму та геронтофобії.
6. Основні закономірності геронтогенезу.
7. Характеристика періодів життя людей похилого віку: передстаречий, старечий, післястаречий та старезний вік.
8. Максимальна та нормальна тривалість життя людини. Середня та ймовірна тривалість життя населення. Фактори, що їх зумовлюють.
9. Теорії біологічного старіння.
10. Патологічне, біологічне та психологічне старіння.

11. Типи старіння: адаптивне та не адаптивне.
12. Поняття про життєву мудрість. Когнітивні властивості мудрості.
13. Модель мудрості Б. Балтеса.
14. Морфологічні зміни в людей похилого віку.
15. Особливості слуху в людини похилого віку.
16. Втрата зору в похилому віці. Пресбіопія, катаракта, глаукома, старечий міоз.
17. Вікові зміни смакової, нюхової, тактильної, температурної, больової, вестибулярної та вібраційної чутливості.
18. Особливості розвитку уваги людини похилого віку.
19. Особливості розвитку пам'яті людини похилого віку.
20. Мовленнєвий розвиток людини у похилому віці.
21. Творчі здібності людей похилого віку.
22. Причини зниження швидкості інтелектуальних операцій у похилому віці.
23. Об'єктивні та суб'єктивні фактори динаміки інтелектуальних функцій у похилому віці.
24. Чинники згасання інтелекту в похилому віці.
25. Феномен посмертних переживань людини.
26. Вплив стану здоров'я, хвороб та харчування на психофізіологічний розвиток людини похилого віку.
27. Загальна характеристика сенсорних змін у процесі старіння людини.
28. Особливості нюху людини похилого віку.
29. Нейронні зміни у старості.
30. Особливості нейронної системи людини похилого віку.
31. Іпохондрія, депресія та їх чинники у похилому віці.
32. Соціально-психологічні чинники депресії людини похилого віку.
33. Специфічні зміни емоційної сфери в старечому віці.
34. Фактори виникнення позитивних/негативних емоцій у старості.
35. Типи емоційного пристосування людини до старості.
36. Мотиваційні зміни на окремих періодах життя людини похилого віку.
37. Фактори розвитку мотиваційної сфери в старості.
38. Мотиваційні дефекти в похилому віці.
39. Онтогенетичні аспекти особистісного розвитку людини похилого віку – стабільність і зміни.
40. Умови розвитку Я-концепції в старості.
41. Складові Я-концепції в період старіння.
42. Особливості самооцінки людини похилого віку.

43. Соціально-психологічні чинники щасливого старіння людини.
44. Особистісні взаємини людини похилого віку.
45. Внутрішні конфлікти в період старіння.
46. Зміна соціального статусу людини похилого віку – вихід на пенсію.
47. Значення сім'ї для людини похилого віку.
48. Проблеми спілкування в похилому віці.
49. Проблеми догляду за людьми похилого віку в сім'ї.
50. Психологічна та соціальна підтримка людей похилого віку.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативні документи

1. Стандарт вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 «Психологія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Затверджено та введено в дію наказом Міністерства освіти і науки України від 24.04.2019 р. № 565.
2. Освітньо-професійна програма «Екстремальна та кризова психологія» підготовки здобувача на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за спеціальністю 053 «Психологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗ України.

Базова література

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібник /О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднийчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.
2. Вікова психологія: Навч. посіб. / Сергєєнкова О. П., Столярчук О. А., Коханова О. П., Пасєка О. В. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 376с.
3. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2006. 360 с.
4. Спіркіна О. О., Фомич М. В., Кришталь М. А. Вікова психологія та геронтопсихологія: курс лекцій. Черкаси: ЧПБ ім. Героїв Чорнобиля, 2019. 342 с.
5. Ушакова І. М. Вікова психологія: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 123с.

Допоміжна література

1. Визначення психологічної готовності дітей до шкільного навчання. Інструктивно-методичні матеріали до лабораторних занять з психодіагностики /Укладачі: Загурська І.С., Майстренко Т.М. Житомир, 2001р. 28 с.
2. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. Посібник Київ :

Центр учб.літ., 2018. 111 с.

3. Заброцький М. М. Вікова психологія: Навч. посібник: МАУП, 2002. 104 с.

4. Долинська Л. В. Геронтопсихологія: Практикум. Хрестоматія / Л.В. Долинська, Л. М. Співак. К.: Каравела, 2012. 240 с.

5. Кацавець Р.С. Вікова психологія: навч.посібник К.: Алерта, 2019. 112с

6. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій): Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 128 с.

7. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді / Н.Ю. Максимова, С. В. Толстоухова. К., 2000. 200 с.

8. Павелків Р. В. Вікова психологія. К.: Кондор, 2015. 469 с.

9. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія. Суми, 2007. 330 с.

10. Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Вікова психологія : навч. посібник. Київ: Центр учб. літ., 2018. 375с

11. Чередниченко Т.В., Рябоконт В.В. Кризова ситуація як джерело розвитку особистості. *Вісник національного університету оборони України*. Київ, 2021. №1 (59). С. 151-158.

12. Щотка О. П. Вікова психологія дорослої людини : навч. посіб. / О. П. Щотка ; Ніжин, держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. Ніжин : РВВ НДПУ ім. М. Гоголя, 2001. 194 с.

13. Bromley D.B. The psychology of human ageing. L., 2014. 452 p.

14. Scheie K. W. The impact of longitudinal studies on understanding development from young adulthood to old age. *International Journal of Behavioral Development*. 2000. № 24. P. 267-275.

Інформаційні ресурси:

1. <https://onlinetestpad.com/ua/tests/psychological>
2. <https://psytests.org/test.html>
3. <https://childdevelop.com.ua/>
4. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ
ВІДДІЛЕННЯ ЗАОЧНОГО НАВЧАННЯ

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з навчальної дисципліни

Геронтопсихологія

(назва дисципліни)

Студента (ки) ___-го курсу (т.н. 4 роки 9 міс.)
___ групи ОР «бакалавр»

Спеціальності 053 «Психологія»

Іваненка І.І.

Шифр 879

м. Черкаси – 2023 рік

Навчальне видання

Мохнар Людмила Іванівна

Геронтопсихологія

Методичні вказівки до виконання контрольної роботи
для слухачів заочної форми навчання за першим
(бакалаврським) рівнем вищої освіти
спеціальності 053 «Психологія»

Підписано до друку 30.08.2023. Формат 60x90 1/16.
Папір Technіk соріг. Друк ризограф. Ум. друк. арк. 3,6.
Тираж 100 прим. Замовлення № 234.
Друкарня Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України.
18034, м. Черкаси, вул. Онопрієнка, 8.